

Marlen Insarov

TŘI FÁZE PROLETÁŘSKÉHO BOJE

Český překlad textu vyšel v roce 2008 na blogu jaime.cz

Toto vydání zajistilo nakladatelství Subverze v srpnu 2020.

**subverze.noblogs.org
subverze@riseup.net**

Pokud studujeme reálnou historii proletářského boje, můžeme spatřit, že tato historie má tři hlavní fáze, navzájem se značně odlišující. Tyto fáze mají souvztažnost se třemi hlavními fázemi evoluce kapitalismu: revoluční, reformistické a reakční.

První fází – je proletářský boj epochy kapitalismu „Sturm und Drang“, v historickém centru světového kapitalismu – Západní Evropě. Tato fáze skončila porážkou Pařížské Komuny v roce 1871. Z toho důvodu, že kapitalistické sjednocování světa je výsledkem kapitalistického vývoje, nikoli jeho předpokladem, je v jiných historických oblastech kapitalismu, kde kapitalistický vývoj začal později, než v Západní Evropě, chronologie fází jiná než v Západní Evropě a navíc, což je velmi důležité, tyto fáze jsou navzájem smíšené. Síla ruského a španělského proletářského hnutí na začátku 20. století měla kořeny v první fázi, slabost tohoto hnutí vycházela z druhé fáze.

Aktéry této první fáze jsou řemeslníci, kvalifikovaní dělníci a průmysloví dělníci první generace, vykořisťovaní kapitalismem. Tato raná proletářská třída byla velmi revoluční. Proletáři první generace nepovažovali kapitalismus za přirozeně existující společenský systém. Na vlastní oči sledovali počátek tohoto systému a právě proto doufali, že uvidí i jeho konec.

--- 2 ---

Byla to epocha pozoruhodných revolučních teorií, v mnoha ohledech plodnějších než budoucí sociálně-demokratický marxismus. Na rozdíl od převládající „sovětské“ historické vědecké koncepce, podle níž všichni předmarxističtí socialisté byli pouze mírumilovní utopisté jako Saint-Simon, Fourier a Owen, je nezbytné zdůraznit převládající revolučně-povstalecké proudy v předmarxistickém socialismu (Babeuf, Blanqui, Pisacane, Thomas Spence, ruští revoluční narodníci apod.)

V této epoše byla nadvláda starého polo-feudálního řádu již otřesena a dominance nového kapitalistického řádu ještě nebyla upevněna. Revolučnímu proletariátu první generace se zdálo, že vše je možné. Už byl osvobozen od staré omezenosti předkapitalistického řádu, ale ještě nebyl spoután omezeností kapitalistického řádu. Bojoval proti starým a novým formám vykořisťování a útlaku – bojoval za duální revoluci proti starým předkapitalistickým a proti novým kapitalistickým pánům. Výsledkem této duální revoluce mělo být zřízení založené na pravomoci proletářských všeobecných shromáždění, neboli jak řekl jeden narodník „stoj trudovovo tovaričestva“, spojující racionalistické a vědecké prvky s oživenou tradicí starého komunálního kolektivismu.

V této epoše proletariát nebyl integrován do politického systému kapitalismu. Pracující neměli volební právo a stávky a odborové svazy byly zakázány. Proletářský boj byl nemilosrdně potlačován buržoazií a státem. Boj proto probíhal mimo instituce buržoazní moci a proti nim. Nebylo přítomno rozdělení proletářského boje na politický a ekonomický – toto zřetelné dělení začalo převládat až v příští fázi proletářského boje.

Hlavní zbraní boje raného revolučního proletářského hnutí nebyly ekonomické stávky v továrnách. Hlavními formami boje byla setkání, bouře, konspirace a povstání. Nebyla zde přítomna sociální základna reformismu, chyběla vrstva profesionálních zprostředkovatelů mezi kapitálem a proletariátem – chyběla vrstva placených byrokratů z řad legálních politických stran a odborových svazů. Hlavními formami proletářských organizací byly politické kluby (v obdobích relativní legálnosti) a konspirační spolky (v době ilegality).

Základnou pro revolučně-socialistické proudy tohoto období byli kvalifikovaní dělníci řemeslnického typu. Věděli, že mohou produkci řídit lépe, než kapitalisté. Továrna této epochy byla obvykle vcelku malá a proletáři si nemysleli, že by ji neuměli zvládnout. Idea revolučního socialismu tohoto období nebyl socialismus jako řád s vyššími platy a benevolentními šéfy, ale socialismus jako řád bez námezdního otroctví a šéfů.

Proletáři první generace měli velký smysl pro třídní solidaritu a důstojnost. Kvůli tomu byli velmi senzitivní k revolučně-socialistickým myšlenkám. Nosili „nový svět ve svých srdcích“, jak později řekl Durruti. Právě tito proletáři získali dva mladé buržoazní demokraty, Karla Marxe a Friedricha Engelse, pro komunismus.

Rozhodující porážkou v první fázi proletářského boje v Západní Evropě, porážkou raných proletářských hnutí, byla porážka Pařížské komuny. Po skončení epochy buržoazních revolucí v Západní Evropě v roce 1871 se stalo zřejmé, že naděje raného proletariátu na možnost duální revoluce selhaly. Kapitalismus vstoupil do své reformistické fáze. Nastoupila druhá fáze proletářského boje – fáze reformistických sociálně-demokratických dělnických hnutí. Ideologií těchto reformistických dělnických hnutí se stal marxismus.

Bylo by protikladem k teorii historického materialismu, pokud bychom považovali marxismus – nikoli marxismus jako Marxovu teorii, ale marxismus jako ideologii masových hnutí – za nějakou ahistorickou věčnou pravdu. Každá ideologie, která byla schopná dobýt si masy, je součástí historického procesu, součástí sociální reality. Taková ideologie může být revoluční pouze ve spojení se skutečným revolučním hnutím. Kde takové skutečné revoluční hnutí neexistuje, kde existuje pouze reformistické masové hnutí, ideologie se s osudovou nezbytností promění na reformistickou. Marxismus 40. let 19. století, marxismus Komunistického manifestu, byl revoluční, ale tento marxismus byl pouze rovnocennou součástí revolučně-komunistických kruhů té doby (rovnocenný s blanquismem apod.) Marxismus sociální demokracie byl jinou záležitostí (je nezbytné říci, že prvním, kdo se pokusil provést analýzu samotného marxismu z historicko-materialistických pozic, byl německý revolucionář Karl Korsch).

Je možné se zeptat, jak bylo možné proměnit teorii revolučního Marxe na ideologii reformistického dělnického hnutí? Jak se zdá, Marxova teorie kvůli svému progresivismu může sloužit jako nástroj na sjednocení skutečné reformistické praxe současnosti se zbytkovými nadějemi na revoluci v nezřetelné budoucnosti. Sociálně-demokratičtí dělníci na konci 19. století si uchovávali takové naděje, ale tyto naděje nebyly propojeny se skutečnou přítomnou praxí.

Marxismus triumfoval v boji s nepřáteli zprava (proudhonismem, lassalleismem), ale také – což se obvykle zapomíná – v boji s nepřáteli zleva – s revolučně-povstaleckými proudy raného proletářského hnutí (blanquismem, bakuninismem, ruským revolučním narodnictvím apod.) – marxismus byl ideologií skutečné reformistické praxe – a byl nucen se stát reformistickou ideologií.

Je možné hovořit o celém století reformistického dělnického hnutí. Začalo porážkou Pařížské komuny v roce 1871 a skončilo krizí sociálního státu a pokusy proletariátu zničit sociální stát v letech 1968 - 1980 a s totální protiofenzívou

buržoazie v 80. letech 20. století. Tato epocha je zřetelně rozdělena do třech velkých fází: 1) sociální demokracie 1871-1914, 2) období válek a revolucí 1914-1945 a 3) nová evoluční fáze po roce 1945.

Aktéry této epochy nebyli zruční řemeslníci nebo tovární dělníci první generace, ale dědiční průmysloví dělníci. Neznali jiný způsob života, než život v kapitalismu. Zapomněli na počátky kapitalismu a kvůli tomu nevěřili v možnost jeho konce. Podle jejich převládající koncepce socialismu bude socialismus stejný jako kapitalismus, ale bez jeho nectností – socialismus jako „jedna velká továrna“ s vysokými platy a dobrotivými šéfy.

Bylo to období industrializace, období fordismu a taylorismu. Převládající tendencí bylo směřování k dequalifikaci pracujících, staří kvalifikovaní řemeslníci se svoji profesionální hrdostí a vírou ve vlastní schopnosti řídit produkci, byli odsunuti stranou dělníky s jednoúčelovou specializací a nekvalifikovanými dělníky, podrobenými striktní dělbě práce. Takoví pracující nemohou pochopit, jak by sami mohli řídit produkci, jak je možné zrušit dělbu práce na manažerskou a fyzickou.

Pracující tohoto období nebyli schopni koordinovat svoje akce bez speciální skupiny organizátorů ani na závodě, ani ve společnosti jako takové. Musíme si vzpomenout, že podle Marxovy teorie u kořenů třídního rozdělení společnosti leží dělba práce na manažerskou a fyzickou a bez zrušení této dělby je beztřídní společnost nemožná.

Neschopnost průmyslových dělníků koordinovat svoje akce ve velkém měřítku měla za následek vznik vrstvy profesionálních organizátorů a profesionálních zprostředkovatelů mezi kapitálem a proletariátem – vrstvy byrokratů v legálních dělnických politických stranách a odborových svazech. Takoví byrokraté měli více zájmů společných s kapitalisty než pracujícími – a právě takoví byrokraté oficiálního dělnického hnutí nemilosrdně potlačovali pokusy o proletářskou sociální revoluci v Německu a Španělsku.

Dominance reformismu v hnutí pracujících v tomto století není jen následek machiavellistických intrik zlovolných reformistů. Je to adekvátní následek úrovně skutečného hnutí pracujících, neschopnosti pracujících bojovat bez

vrstvy profesionálních organizátorů. Hlavní příčiny porážky revolučních proudů v hnutí práce spočívají v něm samotném. Takové proudy v rozvinutých kapitalistických zemích se v této epoše nikdy nestaly masovými proudy. Revolučními proudy v epoše nadvlády reformismu mohou být pouze malé propagandistické skupiny. Když se někdy staly masovými proudy, rychle skončily (viz historie francouzského revolučního syndikalismu).

Boje pracujících z této epochy jsou jasně rozdělovány na politické a ekonomické. Politický boj byl volebním soubojem pod striktní kontrolou sociálně-demokratických politických stran, ekonomický boj byl stávkami na závodech, obvykle pod striktní kontrolou odborových svazů.

Proletariát už nebyl vyděděnou třídou, byl integrován do politického systému kapitalismu. Všeobecně bylo zavedeno hlasovací právo, byly legalizovány stávky, dělnické politické strany a odborové svazy. Začalo vytváření systémů sociální legislativy. Vše bylo krásné a nové v tomto krásném novém světě.

Reformista Bernstein nenavrhoval, aby sociální demokracie přijala novou taktiku, jednoduše upřímně hovořil o její skutečné taktice.

Dokonce i v tomto období existovaly další, ne-sociálně-demokratická revoluční proletářská hnutí. Revoluční anarchismus (s výjimkou Španělska) zůstal v rozměru statečného individuálního protestu, revoluční syndikalismus zůstal omezen na radikální ekonomický boj, levicově opoziční proudy v sociální demokracii se rychle rozkládaly (první opozice jako Mostova a Hasselmanova skupina a „Mladá opozice“ v SPD) nebo zůstaly v podobě zmatených levicových proudů sociální demokracie (proud Rosy Luxemburgové).

Všechno bylo skvělé v tomto skvělém světě – dokud v roce 1914 nezačalo masové vraždění. Nejhorší bídou proletariátu není jen nepřítomnost blahobytu, ale naprostá závislost osudu proletářů na kapitalismu. Někdy životní úroveň proletářů není tak špatná, ale zítra mohou být stejní proletáři podle zájmů kapitalismu posláni na imperialistická jatka.

Jak je dnes možné vidět, krize v letech 1914-1945 nebyla konečnou krizí kapitalismu. Byla to krize přechodu kapitalismu z jedné fáze do druhé, z fáze velice, ale velice relativní svobodné soutěže do fáze státně-monopolistického

kapitalismu. Byla to ale křižovatka. Celá kapitalistická společnost se nacházela ve velké krizi a pouze na skutečném třídním boji záleželo, jestli bude krize vyřešena světovou proletářskou komunistickou revolucí nebo novou konsolidací kapitalismu.

V hrdinské epopeji 1914-1921 se revoluční proudy II. Internacionály (neleňské frakce ruských bolševiků, němečtí leví radikálové, italští abstencionisté) tvrdě pokoušely rozejít s tradicí sociálně-demokratického marxismu a navrátit k revolučnímu marxismu Komunistického manifestu. Mnoho poučení z tohoto období (nezbytnost rozejít se s jakoukoli formou sociál-patriotismu, nezbytnost proměny imperialistické války na občanskou válku, nezbytnost zničení buržoazního státu a nezbytnost, aby se ozbrojení proletáři zorganizovali ve všeobecných shromážděních v sovětech, nezbytnost revoluční organizace s jasným cílem, vůlí a předvídavostí) bude mít navždy význam pro revoluční proletářské boje. V některých momentech se zdálo možné překonat starý rozkol revolučního hnutí na marxistickou a anarchistickou část pomocí nějaké nové syntézy – ruští revoluční narodníci z řad levých eserů a ze Svazu eserů-maximalistů, představitelé nejlepších tradic z raných revolučních proletářských hnutí v to doufali, ale naděje z let 1917-1918 skončily, když bolševici všeobecně přestali být marxisty. Jak napsal eser maximalista Nestrojev: „Říjnová revoluce triumfovala pod rudým praporem narodnického maximalismu, ale pak začala upadat pod blednoucí vlajkou marxismu“.)

Rozchod revolučně marxistického proudu s dědictvím sociální demokracie nebyl úplný. Kvůli tomu a dalším objektivním příčinám byla proletářská bouře poražena. Proletariát prohrál bitvu. Do začátku 30. let, kdy se oficiální „komunistické“ strany staly novou – a ještě

příšernější – formou sociální demokracie, se revoluční proudy italské a ně-

mecké komunistické levice proměnily na malé propagandistické skupiny, izolované od masových bojů. V Rusku byly všechny revoluční proudy z Velké revoluce 1917-1921 zničeny státně-kapitalistickým terorem, nejprve anarchisté a revoluční narodníci a poté revoluční bolševici – Decisté a stoupenci G. I. Mjasnikova.

Po Druhých imperialistických jatkách vstoupil kapitalismus do období ekonomického boomu. Byl vytvořen „sociální stát“. Proletariát byl zcela pod kontrolou sociálně-demokratických politických stran.

Konec třídního kompromisu a sociálního státu začal v květnu 1968. Celá sedmdesátá léta byla novou křižovatkou, novým bojem proletariátu s buržoazií o to, kdo zvítězí v boji za třídní řešení společenské krize. V tomto boji byl proletariát poražen a buržoazie nastoupila na svoji totální ofenzívu a opustila politiku třídního kompromisu – politiku ústupků proletariátu.

V 19. století francouzská buržoazie pojmenovala proletáře „nebezpečnou třídou“ („les classes dangereuses“). V období 1945-1968 přestal být proletariát následkem politiky třídního kompromisu v hlavních centrech kapitalismu pro buržoazii „nebezpečnou třídou“. Dnešní buržoazie si kvůli své obludné ne-
nažranosti, determinované zákony kapitalistické akumulace, znovu vytváří třídu těch, kteří ji vykopou hrob. My, bojovníci za sociální revoluci, to můžeme jen uvítat.

Musíme pochopit, že druhá fáze proletářského hnutí, fáze reformistických marxistických dělnických hnutí, patří jednou provždy minulosti. Dnešní proletářský boj vstoupil do nové fáze, nové epochy. Musíme tuto novou fázi analyzovat a jednat v souladu s jejími požadavky. Nesmíme mít žádné iluze. Podmínky jsou velmi obtížné, moderní proletariát není třídou kvalifikovaných řemeslníků a nikoli třídou dělníků na velkých výrobních provozech. Moderní proletariát byl do značné míry atomizován vývojem kapitalismu. Je ale nezbytné jednat v podmínkách reálné situace dneška.

Měli bychom poukázat na některé proletářské protesty z posledních 15 let. Je to povstání v iráckém Kurdistánu (1991), bouře v Los Angeles (1992), náběh na revoluci v Albánii (1997), povstání v Indonésii (1998), Ekvádoru (2000-2005) a

Bolívii (2003), náběh na revoluci v Argentině (2001), vrchol proletářských protestů v Rusku 1998-1999 (blokády železnic na Sibiři, okupační stávka v Jasnogorsku), proletářské boje v Kabilé, proletářské protesty během takzvaných „barevných revolucí“ na Ukrajině, v Kirgizstánu a Uzbekistánu (2004-2005), protesty důchodců v Rusku (počátek roku 2005), bouře na pařížských předměstích v roce 2005 a boje francouzských studentů v roce 2006. Samozřejmě to není všechno. Navzdory mnoha rozdílům je možné ve všech těchto projevech proletářského protestu spatřit mnoho společných rysů.

Zprvé, průmysloví dělníci přestali být předvojem proletariátu. Podíleli se na všech těchto bojích, ale ve většině případů nikoli jako homogenní skupina s vlastními požadavky, ale jako jednotlivci.

Objektivní příčinou této tendence k deindustrializaci je moderní úpadkový kapitalismus. Tato tendence je částečně podmíněna pokrokem produktivních sil od industriální k post-industriální fázi, ale ve většině rysů je podmíněna moderním úpadkem kapitalismu. Průmysloví dělníci se stabilním zaměstnáním dnes nejsou celkem proletariátu, ale ani jeho hlavní částí. Jsou pouze menšinou proletářské třídy, obklopenou velkou masou nezaměstnaných, částečně zaměstnaných a „sebe-zaměstnaných“ proletářů.

„Dělnický socialismus“ starých marxistů a revolučních syndikalistů je mrtev. Dnes je nemožné ztotožňovat pokrok kapitalismu s pokrokem revolučních schopností proletariátu. Tendencí kapitalismu je atomizovat a degradovat proletariát, všechny revoluční vlastnosti proletariátu vzaly počátek v boji proti kapitalismu, nikoli v souladu s ním. Prokapitalistický optimismus marxistů dnes ztratil veškerý smysl.

Je nemožné identifikovat průmyslové dělníky s celkem proletariátu, ani je považovat za předvoj proletariátu (tato koncepce nebyla ověřena skutečnostmi z proletářského boje). Průmysloví dělníci jsou pouze částí proletariátu. Proletáři jsou všichni vykořisťováni kapitálem a jeho státem, všichni jsou vyvlastněni, učiněni bezmocnými a nemajícími autoritu (tento aspekt je důležitý, protože všichni ti, kteří mají autoritu a moc v kapitalistickém mecha-

nismu – manažeři, policisté, byrokrati – nemohou být samozřejmě považováni za proletáře).

V polemice proti „dělnickosti“ by bylo nebezpečné upadnout do pasti „Nové levice“. Průmysloví dělníci jsou sice jen částí, ale přesto částí proletariátu. Navíc mají moc zastavit produktivní soustrojí kapitalismu, což je nemožné pro studenty, důchodce a nezaměstnané. Podle antické vojenské terminologie je možné na ně pohlížet jako na těžkou pěchotu, která vstupovala do boje jako poslední a na které závisel výsledek bitvy. Proto se musí lehká pěchota studentů a deklasované mládeže z předměstí apod. snažit iniciovat boj průmyslových dělníků. Proletářská revoluce může být výsledkem pouze společného boje celé proletářské třídy.

Protože hlavními aktéry moderního proletářského boje nejsou průmysloví dělníci, hlavní formou tohoto boje nejsou stávky na závodech, ale přímá akce mimo závody – demonstrace, blokády silnic a administrativních budov. Řízení boje náleží všeobecným shromážděním a iniciativní role náleží bojovné menšině (stávky samozřejmě existují, ale dnes již nepředstavují takové radikální nebezpečí pro buržoazní stát, jako nové formy třídního boje). Velkou slabostí moderního proletářského boje je nepřítomnost organické kontinuity. Akce proletářského protestu se neustále náhle objevují a náhle zase mizí.

Hlavní slabostí moderního proletářského protestu je ale nepřítomnost „myšlenkové síly“, nepřítomnost ideje nového beztřídního světa, bezstátní komuny, za kterou je nezbytné bojovat i umírat, zakořeněné v těle i duši proletářů. Moderní proletáři cítí, proti čemu je nezbytné bojovat, ale nevědí, za co je nezbytné bojovat. Kvůli tomu je boj v mnoha případech ovládnut a zmanipulován různými skupinami buržoazie (Ukrajina, Kirgizstán, Uzbekistán). Na rozdíl od proletářských povstání z 19. století může buržoazie ve většině případů potlačit moderní proletářská povstání bez krvavých represí (podobná krvavá represe se ve velkém měřítku odehrála pouze v iráckém Kurdistánu v roce 1991 a Uzbekistánu v roce 2005), jednoduše pomocí prostředků ovlivnění a manipulace protestů.

Nejradikálnější formou moderních proletářských protestů, blížících se úrovni revoluce, byla Albánie v roce 1997 a v určité rovině i Argentina 2001. V Albánii byla buržoazní státní mašinerie rozdrčena a pokud by existovala „myšlenková síla“ sociální revoluce ve vědomí albánských proletářů a pokud by existovala revoluční organizace, schopná navrhnout revoluční akční program, vítězství v Albánii bylo možné. Tyto podmínky ale nebyly splněny.

Živá revolučně-socialistická tradice ve vědomí moderních proletářů je zničena. Jsme mimořádně rozdrobenou třídou, máme mnoho iluzí o „dobrém kapitalismu“, „dobrých buržoazních politicích“ apod. Na nebi ale není žádný Bůh, který by nám seslal jiný proletariát.

Co je nezbytné dělat?

Musíme se účastnit moderních proletářských bojů, nemůžeme tyto boje odsuzovat jako „maloburžoazní“, „lumpenproletářské“, „nemarxistické“ apod. Nemůžeme se ale účastnit na iluzích moderních proletářů, musíme bojovat proti iluzím „dobrého kapitalismu“, „dobrých politiků“, buržoazních politických stran a odborových svazů jako spasitelů. Musíme bojovat za program sociální revoluce, zničení buržoazního státu, zrušení kapitalistického řádu, za zřízení všeobecných shromáždění a zespolečenštění výrobních prostředků, za komunismus.

Musíme pamatovat, že sociální revoluce může být pouze dílem všech skupin proletářů – od intelektuálně pracujících proletářů a hightech proletářů až po průmyslové dělníky a nejubožejší a nejvykořisťovanější skupiny proletariátu (je nezbytné zdůraznit důležitost migrantů a ilegálních pracujících jako těch nejutlačovanějších a nejméně integrovaných do politického systému kapitalismu).

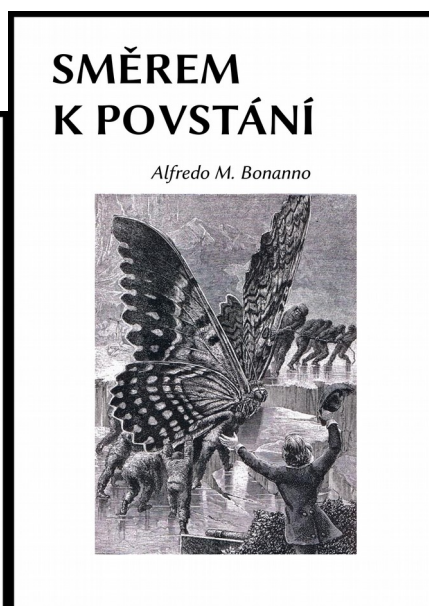
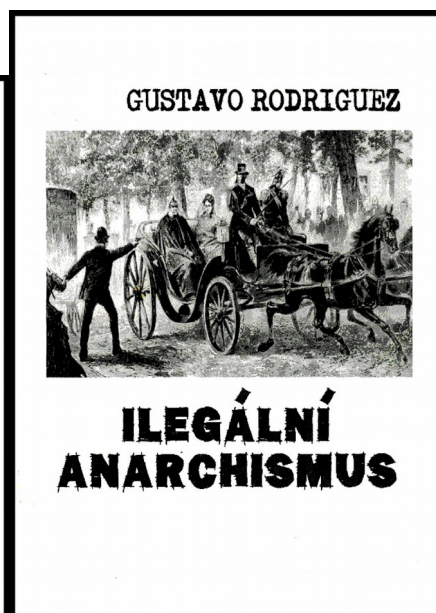
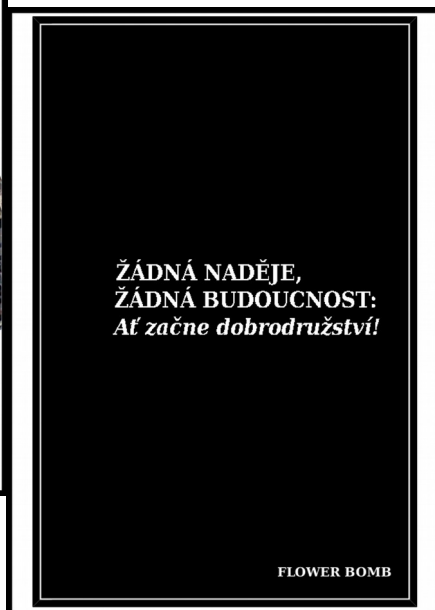
Co se týče teorie, je nezbytné analyzovat skutečný moderní kapitalismus a skutečný moderní proletářský boj a syntetizovat v nové revoluční teorii úspěchy revolučních teorií minulosti – úspěchy revolučních proudů v marxismu, anarchismu (zvláště tradici bakuninskou a argentinské FORA) a revolučního nacionalismu.

O NAKLADATELSTVÍ SUBVERZE

Nakladatelství Subverze se zaměřuje na publikování různých textů, které nemusí ve všem být v souladu s našimi postoji. Často nejsou v souladu ani mezi sebou navzájem, přesto považujeme za důležité je sdílet. Nutno podotknout, že to neděláme z komerčních pohnutek ani v rámci propagace a podpory konkrétní skupiny, organizace, ideologie, hnutí, taktiky či strategie. Společným rysem všech textů je jistá dávka kontroverze a tedy i potenciálu k rozvíření tolik chybějících diskuzí o podstatných tématech. To je v podstatě hlavní motivace k provozování tohoto projektu. Žádné šíření „revolučního evangelia“, jak by si někdo mohl myslet. Prostě jen touha po diskuzi, reflexi a subverzi. Takže, pokud ti přijdou námi vydané publikace zajímavé, diskutuj a podvracej. Pokud tě znechucují, klidně se pozvracej. Necháme to na tobě.

PUBLIKACE NAKLADATELSTVÍ SUBVERZE

ke stažení na *subverze.noblogs.org*

Tato publikace není zboží!

Nekupuj ji!

Neprodávej ji!

Vezmi si ji a sdílej bezplatně!

